

DEVELOPMENT AND PROSPECTS OF INCLUSIVE EDUCATION IN UZBEKISTAN

Kuranboyeva Ozoda Khakimovna

Teacher, Chirchik State Pedagogical University

ozodakhakimova49@gamil.com

Abstract

The main goal of reforms in the educational system is to ensure equal opportunities for all segments of society and develop the personal potential of each person. From this point of view, inclusive education plays an important role in deciding the principles of social justice and humanism by involving children with disabilities and special needs in the general education system, creating opportunities for them to receive quality education. The quality and effectiveness of the educational system is closely related to the level of socio-economic development of each state. In the context of today's globalization, the issue of creating equal opportunities for all children, guaranteeing the right to education, regardless of their individual characteristics, is becoming relevant. From this point of view, inclusive education is recognized as one of the most important areas of modern pedagogy and educational policy.

Keywords: Inclusive education, integration, subject, children who need special education, technology, inclusion.

Introduction

INKLYUZIV TA'LIMNING O'ZBEKISTONDA RIVOJLANISHI VA ISTIQBOLLARI

Kuranboyeva Ozoda Xakimovna

Chirchiq davlat pedagogika universiteti o'qituvchisi

ozodaxakimova49@gamil.com

Annotatsiya:

Ta'lim tizimida islohotlarning asosiy maqsadi – jamiyatning barcha qatlamlari uchun teng imkoniyatlarni ta'minlash va har bir insonning shaxsiy salohiyatini rivojlantirishdir. Shu nuqtayi nazardan, inklyuziv ta'lim nogironligi bo'lgan va

maxsus ehtiyojli bolalarni umumiy ta'lim tizimiga jalb etish, ularga sifatli ta'lim olish imkoniyatlarini yaratish orqali ijtimoiy adolat va insonparvarlik tamoyillarini qaror toptirishda muhim rol o'ynaydi. Ta'lim tizimining sifat va samaradorligi har bir davlatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish darajasi bilan chambarchas bog'liqdir. Bugungi globallashuv sharoitida barcha bolalarga teng imkoniyatlar yaratish, ularning individual xususiyatlaridan qat'i nazar, ta'lim olish huquqini kafolatlash masalasi dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Shu nuqtayi nazardan, inklyuziv ta'lim zamonaviy pedagogika va ta'lim siyosatining eng muhim yo'nalishlaridan biri sifatida e'tirof etilmoqda.

Tayanch so'zlar: inklyuziv ta'lim, integratsiya, subyekt, alohida ta'limga ehtiyoji bor bolalar, texnologiya, inklyuziya.

Аннотация:

Основная цель реформы системы образования-обеспечение равных возможностей для всех слоев общества и развитие личностного потенциала каждого человека. В этом контексте инклюзивное образование играет важную роль в принятии принципов социальной справедливости и гуманизма путем вовлечения детей с ограниченными возможностями и особыми потребностями в систему общего образования, предоставляя им доступ к качественному образованию. Качество и эффективность системы образования тесно связаны с уровнем социально-экономического развития каждого государства. В сегодняшних условиях глобализации актуальность приобретает вопрос создания равных возможностей для всех детей, гарантии права на образование независимо от их индивидуальных особенностей. В связи с этим инклюзивное образование признается одним из важнейших направлений современной педагогики и образовательной политики.

Ключевое слова: инклюзивное образование, интеграция, предмет, дети с особыми образовательными потребностями, технология, инклюзия.

Kirish

Inklyuziv ta'limda turli xil alohida ehtiyojga ega va o'quv ehtiyojlariga ega bo'lgan o'quvchilar imkoniyati cheklanganligi yo'q va odatdagi rivojlanishga ega bo'lgan o'quvchilar bilan birga sinflarda ta'lim oladilar. Inklyuziv ta'limda

qo'shimcha yordam va xizmatlarga muhtoj o'quvchilar o'z imkoniyati cheklangan bo'lmagan tengdoshlari bilan ko'proq vaqt o'tkazadilar, alohida sinflar yoki maktablarga ajratilmaydilar.

Ushbu maqolaning maqsadi – inklyuziv ta'limni O'zbekistonda qay tarzda rivojlanganligi va uning istiqbollari tahlil qilishdir.

So'nggi yillarda O'zbekistonda inklyuziv ta'limni rivojlantirish bo'yicha qator chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda: 1. Huquqiy asoslar: - 2019-yilda qabul qilingan "Nogironligi bo'lgan shaxslarning huquqlari to'g'risida"gi Qonun; - 2020-yilda yangi tahrirdagi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonun; - 2021–2025 yillarga mo'ljallangan "Inklyuziv ta'limni rivojlantirish davlat dasturi".. 2. Amaliy choralar: - Respublika bo'ylab maktabgacha ta'lim muassasalarida inklyuziv guruhlar tashkil etilmoqda; - Umumta'lim maktablarida resurs markazlari ochilib, maxsus ehtiyojli bolalar uchun individual ta'lim dasturlari ishlab chiqilmoqda; - Pedagoglar maxsus qayta tayyorlash va malaka oshirish kurslarida bilim va ko'nikmalarni egallamoqda.. 3. Xalqaro hamkorlik: - UNICEF, UNESCO kabi xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikda loyihalar amalga oshirilmoqda; - Xorijiy tajribalar o'rganilib, o'quv dasturlari milliy sharoitga moslashtirilmoqda.

Inklyuziv ta'limni rivojlantirishda qator muammolar mavjud: - pedagoglarning inklyuziv metodika bo'yicha yetarli tayyorgarlikka ega emasligi; - maxsus o'quv adabiyotlari va resurslarning yetishmasligi; - ta'lim muassasalarida infratuzilmaning to'liq moslashtirilmaganligi (panduslar, liftlar, maxsus sinflar); - jamiyatda ayrim stereotip va kamsitish qarashlarining saqlanib qolishi.

O'zbekistonda inklyuziv ta'limning kelajak rivoji quyidagi yo'nalishlarda shakllanadi: 1. Pedagoglarni tayyorlash va qayta tayyorlash – inklyuziv metodikani chuqur o'rgatish, maxsus malaka sertifikatlari joriy etish.. 2. Ta'lim dasturlarini moslashtirish – maxsus ehtiyojli bolalar uchun individual ta'lim dasturlarini keng joriy etish.. 3. Raqamli texnologiyalar – onlayn ta'lim platformalari va moslashtirilgan dasturiy vositalar orqali imkoniyatlarni kengaytirish.. 4. Ijtimoiy hamkorlik – ota-onalar, jamoatchilik va davlat tashkilotlari o'rtasida hamkorlikni kuchaytirish.. 5. Infratuzilmani takomillashtirish – barcha ta'lim muassasalarida jismoniy imkoniyati cheklangan bolalar uchun qulay sharoitlar yaratish.

"Inklyuziya" atamasi lotincha inclusio so'zidan kelib chiqqan bo'lib, "qo'shmoq", "o'z ichiga olmoq" ma'nolarini anglatadi. Inklyuziv ta'lim — bu

nogironligi, jismoniy, aqliy yoki ijtimoiy cheklovlari mavjud bo'lgan o'quvchilarni umumiy ta'lim tizimiga jalb etish va ularga qulay, qo'llab-quvvatlovchi ta'lim muhitini yaratishga qaratilgan ta'limiy yondashuvdir.

Inklyuziv ta'limning asosiy tamoyillari quyidagilardan iborat: - Teng imkoniyat – barcha bolalarning bilim olish huquqini ta'minlash;. - Moslashuvchanlik – ta'lim dasturlari va metodikalarini individual ehtiyojlarga moslashtirish;. - Hamkorlik – pedagog, psixolog, ota-ona va jamiyatning birgalikdagi sa'y-harakatlari;. - Bag'rikenglik – turli farqlarni qabul qilish va hurmat qilish [2].

O'zbekistonda inklyuziv ta'lim sohasida huquqiy va tashkiliy asoslar yaratilmoqda. Jumladan: - 2019-yil 15-oktabrda qabul qilingan “Nogironligi bo'lgan shaxslarning huquqlari to'g'risida”gi Qonun;. - 2020-yilda qabul qilingan yangi tahrirdagi “Ta'lim to'g'risida”gi Qonun;. - 2021–2025 yillarga mo'ljallangan “Inklyuziv ta'limni rivojlantirish davlat dasturi”

Shu yo'nalishda muhim bosqich bo'lib xizmat qilmoqda. Amaliyotda maktabgacha ta'lim muassasalari, umumta'lim maktablari va oliy ta'lim tizimida inklyuziv guruhlar tashkil qilinmoqda, pedagoglar maxsus qayta tayyorlanmoqda.

Xulosa

O'zbekistonda inklyuziv ta'limni rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Huquqiy asoslarning mustahkamlanishi, xalqaro tajriba asosida amalga oshirilayotgan islohotlar va pedagoglarning malakasini oshirish ishlari kelgusida inklyuziv ta'limning yanada kengayishiga xizmat qiladi. Inklyuziv ta'limning rivoji nafaqat maxsus ehtiyojli bolalarning, balki jamiyatning barcha a'zolarining ma'naviy va intellektual salohiyati yuksalishiga xizmat qiladi. Inklyuziv ta'lim — zamonaviy ta'lim tizimining ajralmas qismi bo'lib, u inson huquqlari va demokratiya tamoyillariga asoslanadi. O'zbekistonda ushbu sohani rivojlantirish bo'yicha qator huquqiy hujjatlar va dasturlar qabul qilingan bo'lsa-da, ularni to'laqonli amalga oshirish uchun tizimli ishlar davom ettirilishi lozim. Inklyuziv ta'limning keng joriy etilishi nogironligi bo'lgan shaxslarning ijtimoiy integratsiyasi va mamlakatning intellektual salohiyati yuksalishida muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Иденбаум Е.Л. Инклюзивное образование в специфических социокультурных условиях: проблемы, предпосылки, некоторые варианты организации и содержания / Е.Л. Иденбаум. - Иркутск: Изд-во ИГПУ, 2008. - 68 с.
2. Назарова Н.М. Интегрированное (инклюзивное) образование: генезис и проблемы внедрения / Н.М. Назарова // Коррекционная педагогика. - 2010. - №4. - С. 40-59.
3. Перфильева М.Ю., Симонова Ю.П., Прушинский С.А. Участие общественных организаций инвалидов в развитии инклюзивного образования / М.Ю. Перфильева, Ю.П. Симонова, С.А. Прушинский. - Москва: ООО «Транзит-ИКС», 2007. - 57 с.
4. Ратнер Ф.Л., Сигал Н.Г. История становления и развития идей инклюзивного образования: международный опыт / Ф.Л. Ратнер, Н.Г. Сигал // Педагогика. Вопросы теории и практики. - Тамбов: Грамота. - 2012. - № 12. - Ч. 2. - С. 162-167.
5. Ainscow, M. (2005). Developing inclusive education systems: what are the levers for change? Journal of Educational Change.
6. UNESCO (2009). Policy Guidelines on Inclusion in Education. Paris: UNESCO.
7. O‘zbekiston Respublikasi “Nogironligi bo‘lgan shaxslarning huquqlari to‘g‘risida”gi Qonuni, 2019-yil.
8. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. “Inklyuziv ta’limni rivojlantirish davlat dasturi” (2021–2025).